

בארה של תורה

פרשת
זאת הברכה

מאוצרותיו של הרב ראובן גולן שליט"א
מח"ס "בארה של תורה", "ריבד הזהב" על הל' שבת, ו"לפלגות ראובן" על הל' פסח ויו"ט

דוא"ל להערות
ורשימת תפוצה:
rg5740@gmail.com
054-8410805

גליון 954

העלון יו"ל ע"י מוסדות "דרכי תורה" - רחובות

לע"נ יחיאל בן סעדיה שעירי ז"ל | גליה בת עובדיה אהרוני ע"ה
אריאלה חיה בת אהובה רוזנפלד ע"ה | אביבה בת שושנה ישראלי ע"ה

בשליטתו – הוא מזכיר לו כישלונות מהעבר כדי להחלישו, או מעצים בלבו דאגות מהעתיד כדי למלאו חרדה.

חכמת התורה מלמדת אותנו: העבר אינן, העתיד עדיין, וההווה הוא כדור עץ. כאשר אנו לומדים להתמקד במצווה של הרגע הזה – בתפילה של עכשיו, בלימוד של העת הזו, במעשה החסד שמזדמן לנו כעת – אנו משחררים את הנפש מכבלים מיותרים. המיקוד בהווה בונה באדם חוסן רוחני ונפשי, והופך אותו לאיתן כצוד ביכולתו לנצוד את ברית ה' ולהצליח בכל מעשי ידיו.

סומך על כשר דם מול נשען על ה': ההבדל המהותי בכרכות משה רבינו

בברכה לשבט לוי מאריך משה רבינו ומפרט את מעלתם הנשגבה. דברים אלו קיבלו ביטוי מרטיט בדברי הרמב"ם בסוף הלכות שמיטה ויובל (פרק יג, הלכות יב-יג):

"ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובביטוחה עם אחיו? מפני שהובדל לעבוד את ה' לשרתו ולהודות דרכיו הישרים, לפיכך הובדלו מדרכי העולם: לא עורבין מלחמה כשאר ישראל, ולא נחליו, ולא זוכין לעצמן, אלא הם חיל ה'".

ומסיף הרמב"ם יסוד נורא שאינו שמור רק לפני לוי הביולוגיים, אלא לכל אדם בעולם: "ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נרבה רוחו אותו והבינו מדעו להיבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבדו... הרי זה נתקדש קודש קדשים, ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים, ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו כמו שזיכה לכהנים וללויים, הרי דוד אומר: 'ה' מִנֵּת חֶלְקִי וְכֹסֵי אֹתָהּ תִּמְצֹךְ גִּדְּלִי".

לנוכח דברים מרוממים אלו עומדת תמידה גדולה: שבט יששכר הינו שבט של תלמידי חכמים, שבט שכל מהותו היא ישיבה באוהלה של תורה – "ויששכר באוהלך". אם כן, מדוע לא זכה שבט יששכר לאותם מעלות מיוחדות של שבט לוי? מדוע שבט יששכר כן יצא למלחמה ככל שבטי ישראל, וכן קיבל חלק ונחלה בארץ ישראל, בעוד שבט לוי מובדל מכל אלה וד' הוא נחלתו? מהו ההבדל השורשי בין עמלו של יששכר לבין עבודתו של לוי?

מבאר הרב צבי רוטברג ראש ישיבת בית מאיר ("יקרא דאורייתא", כאן) יסוד עמוק בחובות הלבבות ומידת הביטחון:

לשבט יששכר היה את זבולון – שותפו הנאמן שעסק במסחר ופרנס אותו, כדי שיוכל לשבת וללמוד. המציאות הזו, עם כל מעלתה העצומה, טמנה בחובה תלות מסוימת בבשר דם: אילו זבולון היה מפסיק לתמוך ולפרנס, היה יששכר נאלץ, בלית ברירה, לארוז את חפציו ולצאת לחפש לעצמו מקור מחיה.

אבל שבט לוי מעולם לא סמך ולא חיפש פרנסה משום בשר דם! שבט לוי עמד בדרגת ביטחון מוחלטת של "ה' מִנֵּת חֶלְקִי וְכֹסֵי". הם לא עיינו בחישובי פרנסה כדרך בני אדם, ולא תלו את קיומם בשום גורם אנושי, אלא סמכו עיניהם ולבבם אך ורק על דב"ה.

זהו הביטחון האמיתי והמוחלט: מי שאינו סומך על שום אדם, אלא אך ורק על הבורא יתברך.

אף שדרגתו של שבט יששכר גבוהה ונשגבה עד מאוד – שהוא יושב ועוסק בתורה מתוך הסכסס מבורך עם זבולון – סוף סוף ישנה שם משענת זעירה על

לחיות את ה"עכשיו":

סוד העבר, העתיד וההווה בכרכת שבט לוי

בברכתו לשבט לוי, משבח משה רבינו את התמסרותם המוחלטת של בני לוי לתורה ולעבודת ה', תוך התנתקות מחשבונות גשמיים. "האמר לאביו ולאמו לא ראתיו, ואת אחיו לא הכיר, ואת בניו לא ידע – כי שמרו אִמְרֹתַי וּבְרִיתִיךָ יִנְצְרוּ" (דברים לג, ט).

בלשון הפסוק מופיעים שלושה יחסים משפחתיים: אבות ("לאביו ולאמו"), אחים ("אחיו") ובנים ("בניו").

הרב ראובן מלמד בספרו 'מליץ יושר' מעניק לפסוק זה ביאור נפלא ועמוק על דרך המליצה, הפותח צוהר לשיטה רוחנית בעבודת ה' ובפסיכולוגיה של הנפש:

את הביאור מבסס הרב מלמד על דברי הגר"א שהאדם צריך לחשוב תמיד "שאין לו אלא ההווה, ודף אחד, והוא אחד".

ועל פי זה יתבאר:

"אביו ואמו" – כנגד העבר: כשם שהאדם יוצא מאביו ואמו ושם מונחים שורשיו, כך העבר הוא המקור שממנו שואב האדם את ניסיונו ולימודו.

"בניו" – כנגד העתיד: כשם שהבנים נולדים מן ההורים, כך העתיד נולד וצומח מתוך מעשי ההווה.

ההווה – הילוד של הרגע הזה: הנקודה היחידה שבה האדם חי בפועל ובעלת יכולת עשייה ממשית.

רוב בני האדם מוצאים את עצמם כבולים בשני זמנים שאינם בידם: האחד – שקיעה בעבר: חרשות, עצבות, משקעים וייסורי מצפון על מה שהיה ולא ניתן עוד לשנותו. והשני – דאגה מהעתיד: חרדות, חששות, תכנונים מופרזים ופחד ממה שטרם נולד.

כשמחשבתו של האדם מפוזרת בין משקעי העבר לבין חרדות העתיד, כוחות הנפש שלו נחלשים, והוא מתקשה למלא את תפקידו בהווה – בלימוד התורה ובקיום המצוות של הרגע הזה.

וזוה עומק הברכה והשבח של שבט לוי:

"האמר לאביו ולאמו לא ראתיו" – האדם אינו מרשה לעצמו לשקוע בחרטות מדכאות או במשקעי העבר. הוא מביט קדימה.

"וְאֶת בְּנָיו לֹא יָדַע" – האדם אינו נותן לדאגות ולחששות מהעתיד לשחק את פעילותו בהווה.

ההוצאה: מתוך כך שאינו טרוד בעבר ולא מודאג מהעתיד, כל כולו ממוקד בעבודת ה' ברגע ההווה!

כשכל הכוחות מקובצים אל הרגע הזה, האדם זוכה לביטחון ולחזק פנימי. זו הסגולה היחידה להחזיק מעמד ולשמור על התורה: "כי שמרו אִמְרֹתַי וּבְרִיתִיךָ יִנְצְרוּ" – לשון "ינצרו" מורה על נצירה, עמידות ושמירה איתנה מול כל סעדות החיים.

יסוד זה מעניק לנו כלי מעשי אדיר לכל תחומי החיים:

היצר הרע מנסה לעיתים מזומנות להפיל את האדם דרך הזמנים שאינם

חיים אמיל בן סולמנה ז"ל
מאיר בן דוד חוגי ז"ל

טובה בת שמוחה ע"ה
יוסף בן יהודה עמרמי ז"ל

טובה ויקטוריה בת
מסעודה חוגי ע"ה
סולמנה בת חוגי ע"ה

עדה מסעודה בת
סולמנה ברגע ע"ה

אברהם בן גרסיה עמרמי ז"ל
ישראל בן נדב ריבוק ז"ל

מ ו ו ק ד ש ל י י ל ו י נ ש ת

בשר ודם. ואם באמת זבולון היה מפסיק לפרנס את יששכר אז יששכר היה נוטל את מטלטליו והיה מחפש לעצמו פרנסה.

שבט לוי, לעומת זאת, מייצג את מדרגת "קודש קדשים" – התנתקות מוחלטת מחשבונות העולם והתמסרות שלמה להנהגה האלוהית הישירה. לוי מעולם לא חיפש פרנסה מאף אחד רק מדאגה עצמו והוא חלקו ונחלתו.

חילוק זה שבין שבט יששכר לשבט לוי מעניק לנו התבוננות עמוקה על איכות הביטחון בה:

כל אדם נדרש להשתללות ולחיבור מסוים לעולם החומר. דרכו של יששכר היא דרך סלולה ומבודדת של תורה המשולבת בתמיכה ובמסחר. אולם התורה תובעת מאיתנו לשאוף אל עבר דרגת לוי – הדרגה שבה האדם משחרר את הלב מחששות הפרנסה ומהתלות בבשר ודם, ומבין כי הנותן ללחם ולמזון הוא הבורא לבדו.

כאשר אדם מעמיד את עצמו לפני ה' בכל לבו, מבין שכל הסיבות והגורמים אינם אלא צינורות, ומציב את מבטחו ב"מגן חלקי וכסי" – הוא זוכה לקדושת "קודש קדשים", ודאגה מזמן לו את צרכיו ומספק לו את חיוניותו, בדיוק כפי שזיכה לכוהנים וללויים.

בניית תלמיד חכם מול מעשה מצווה: העומק הרוחני של תומכי התורה

משה רבינו בירך את את שבטי זבולון ויששכר ואמר "שִׁמְחָה וְזִבְלוֹן בְּצִאתְךָ, וְיִשְׁשַׁכָּר בְּאֵלֶיךָ" (דברים לג, יח). וכתב רש"י: "זבולון ויששכר עשו שותפות: זבולון לחוף ימים ישכון ויוצא לפרקמטיא בספינות ומרוויח, ונותן לחוף פיו של יששכר, והם יושבים ועוסקים בתורה. לפיכך דקדים זבולון ליששכר, שתורתו של יששכר על ידי זבולון היתה".

ובפשוטם של דברים, דקדים משה רבינו את זבולון ליששכר כדי להבליט את חשיבותו ומעלתו הגדולה של תומך התורה, שבזכותו מתאפשר הלימוד. אולם כאשר מתבוננים בעומק הגדר של שותפות זו, עולה תמידה יסודית:

הרי בכל תרי"ג המצוות אין מושג של שותפות במעשה המצווה עצמו. אם אדם יבוא לחברו שאין לו אמצעים לקיים מצוות כיבוד אב ואם, ויתן לו ממון כדי שיוכל לסעוד את אביו, או אם ייתן לחברו כסף לקנות תפילין – הנותן ודאי מקיים מצוות גמילות חסד עצומה, אך הוא אינו נדחה שותף במעשה המצווה של הנחת התפילין או כיבוד האב. המצווה נוקפת בלעדית למי שבצע אותה בפועל! אם כן, מדוע דווקא בלימוד תורה קיימת שותפות עצמית ומהותית כזו בין זבולון ליששכר?

התשובה לכך מתבארת על פי הסוגיה המפורסמת במסכת סוטה (כא ע"א). הגמרא מספרת על הלל ושבנא שהיו אחים; הלל עסק בתורה מתוך עוני מרוד, ואילו שבנא עסק במסחר. לאחר שהלל כבר עמל והפך לתלמיד חכם עצום, בא שבנא ואמר לו: "בוא נעשה שותפות – אתן לך מחצית מנכסיי ויתת לי חלק בתורתך". יצאה בת קול ואמרה עליו את הפסוק: "אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הָאֲדָמָה בְּיָתוֹ בְּאֶהְיֶה – בּוֹ; וַיְהִי לוֹ".

מכאן מוכח: לאחר שהתורה כבר נלמדה – אי אפשר לקנותה בשום הון שבעולם!

האפשרות היחידה לזכות בשותפות בתורה היא דווקא לפני או בשעת הלימוד, על ידי מתן האפשרות והתנאים ללמוד.

והטעם לכך הוא יסודי וגורא: בכל המצוות כולן, המסייע לחברו אינו אלא מאפשר לו לעשות "מעשה מצווה" נקודתי. אך בתורה החשבון שונה לגמרי – התמיכה בלימוד אינה רק מאפשרת מעשה מצווה, אלא יוצרת ובונה תלמיד חכם! הדיכתי של אדם לאיש תורה היא יצירה קיומית חדשה, ומי שמאפשר את בנייתו הרוחנית של תלמיד החכם – נעשה שותף מלא בעצם הוויתור והתורה.

על פי זה מבאר הרב צבי רוטברג שהתורה מקדימה בדוקא: "שִׁמְחָה וְזִבְלוֹן בְּצִאתְךָ" – ורק לאחר מכן "וְיִשְׁשַׁכָּר בְּאֵלֶיךָ"! והקפדה זו על הסדר באה ללמדנו יסוד קריטי: שותפות זבולון ויששכר קיימת אך ורק כאשר ה"בצאתך" של זבולון (התמיכה והפרנסה) מגיעה לפני או תוך כדי ה"באזהליך" של יששכר. רק באופן זה זבולון יוצר ובונה את היששכר. אבל אם ה"בצאתך" יבוא לאחר שהתורה

כבר נלמדה ב"באזהליך" (כפי שביקש שבנא לעשות להלל) – לא יועיל שום ממון שבעולם, משום שרוחניות ומצוות אינן מוצר שניתן לרכישה בדיעבד.

יסוד זה מעניק מבט עמוק ומופלא על זכות החזקת התורה:

תומך תורה אינו "תורם" רגיל שקונה זכויות בשוק הרוחני, ואף אינו רק מי שמסייע לקיום מצווה אקראית. תומך תורה הוא שותף פעיל ביצירת קומתו של תלמיד החכם.

כאשר אנו מסייעים ללומדי התורה ולאברכים לשבת באהלה של תורה בדונוע וביישוב הדעת – עוד בטרם צמחו או תוך כדי עמלם – אנו נהפכים לחלק מהמבנה הרוחני של התורה עצמה. התורה שנלמדת באותם אהלים נוקפת ומקבלת את חיותה גם מצידו של ה"זבולון", ומאידה את שניהם באור נצחי שאין לו תחליף.

גאווה עצמית מול גאווה בה': הביאור המפתיע לכרכתו האחרונה של משה רבינו

בדחימת ברכתו לישראל אומר משה רבינו (לג, כט) "אֲשֶׁרֶךְ יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹךָ עַם נוֹשַׁע בְּיָדוֹ מִן עֶזְרֶךָ וְאֲשֶׁר חָרַב גְּאוֹתָךְ וַיִּכְחָשׁוּ אֵיבֶיךָ לָךְ וְאַתָּה עַל כְּמוֹתֵימוֹ תִּרְדָּךְ".

והנה, חכמי המוסר והחסידות דרשו רבות בגנותה של הגאווה. ואם כן כיצד משה רבינו משבח ומבדך את ישראל בתיאור מיוחד: "וְאֲשֶׁר חָרַב גְּאוֹתָךְ"! דכיצד תהיה הגאווה לחורב ולברכה?

ה"קדושת לוי" רבי לוי יצחק מברדיטשוב מגלה יסוד נפלא בביאור סוגיה זו:

אמנם גאווה אישית ופרטית – שבה אדם מחזיק טובה לעצמו ומסתכל מלמעלה על אחרים – היא פסולה בתכלית. אולם, קיימת סוג אחר של "גאווה" שהיא לא רק מותרת, אלא אף הכרחית ורצויה: גאווה דקדושה בכך שאנו בניו של דקב"ה! זהו הדרמו שדרמו חז"ל במסכת סוטה (ה ע"א) באמרם שחכם צריך שיהיה בו "אחד משמינית שבשמינית" של גאווה. אין מדובר בגאווה עצמית, אלא ב"זקיפות קומה ורחנית" – בתחושת הביטחון, העוצמה והשמחה על כך שיש לנו את אבינו שבשמיים שמנהיג את העולם ושומר עלינו בכל עת.

לאור זאת מבאר ה"קדושת לוי" את הפסוק:

"אֲשֶׁרֶךְ יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹךָ עַם נוֹשַׁע בְּיָדוֹ מִן עֶזְרֶךָ" – השמחה והאשרי של עם ישראל נובעים מכך שהם יודעים שדקב"ה הוא המגן והמושיע שלהם.

"וְאֲשֶׁר חָרַב גְּאוֹתָךְ" – אותה "גאווה" דקדושה, שבה האדם אינו חושש משום דבר בעולם מפני שהוא בוטח וגאה באביו שבשמים, היא עצמה הופכת לחרב נשק בידו! בכוחה של תחושה זו הוא מכניע ומכריח את כל ה"קליפות", היצרים והפחדים שמנסים להפיל את רוחו.

ואחר כך אומר "וַיִּכְחָשׁוּ אֵיבֶיךָ לָךְ וְאַתָּה עַל כְּמוֹתֵימוֹ תִּרְדָּךְ". וביאורו, שכוחות הטומאה והיצר הרע מתאפיינים בגאווה סרוחה – הם מתנאים בעצמם, בכוחם ובחכמתם הגשמית (המכונה בלשון המקרא "במה" – לשון גובה).

כאשר יהודי מעמיד כנגדם את ה"גאווה דקדושה" – את הגאווה כבודא עולם ולא בעצמו – הוא זוכה לדרך על ה"במות" שלהם. הוא מבטל את כל גאוותם השקרת של כוחות הרע, משום שגאווה המתבססת על בשר ודם מתפוגגת כלא הייתה מול הגאווה והדבקות בה' יתברך.

דברי ה"קדושת לוי" מעניקים לנו חיזוק עצום להתמודדות היומיומית של כל יהודי:

פעמים רבות אדם עלול להרגיש חלישות הדעת מול נסיונות הרוד, מול לחץ חברתי או מול תרבויות זרות המתנאות בהישגיהן הגשמיים. היצר הרע מנסה להכניס בלב היהודי תחושת נחיתות, בושה או פחד.

מגיעה תורתנו דקדושה ומלמדת אותנו: "וְאֲשֶׁר חָרַב גְּאוֹתָךְ"!

אל ליהודי להתבייש באמונתו או בדרך תורתו. עליו לשאת את ראשו בגאווה דקדושה – לא מתוך התנשאות על הזולת, אלא מתוך הכרה עמוקה ומלאה הודיה בדוממות מעלתו כבן למלך מלכי המלכים. כשאדם צועד בעולם בתחושה של "אשדני מה טוב חלקנו", האמונה הזו נהפכת לו לחורב מגן המכריחה את כל הפחדים, המניעות והיצרים, ומאפשרת לו לעבוד את ה' בשמחה, בעז ובבטחה.

רשימת השיעורים של הרב ראובן גולן במגוון נושאים

ימים א' | ג' ד' – הלכות כשרות המטבח (לאחר ערבית בצאת הכוכבים)

יום שלישי | "סמיכת הבר" | הלכות איסור והיתר | 20:30-21:30

יום רביעי | טו' בית יוסף הלכה למעשה | הלכות שבת | 20:30-21:30

יום חמישי | שיחה על פרשת השבוע | 17:20-18:00

שבת קודש | גמרא "מסכת מגילה" | 16:15-17:00

שבת קודש | הלכות שבת | 17:00-17:30

שבת קודש | אור החיים הקר' | כ-20 דקות לפני צאת השבת

שיעורי הרב ראובן גולן במגוון נושאים

ביקור הלשון בטל' 0733-71-81-56

שותפות בזיכוי הרבים של "בארה של תורה"!

חסות שבועית בלעדית: הקדשת הגיליון מולו לברכה,

להפארה או עילוי נשמה 250 ש"ח.

הקדשה אישית (במסגרת ייעודית): 50 ש"ח.

לפרטים ניתן להתקשר או לשלוח הודעה לטל' - 053-4514677